

ACTE DE LLIURAMENT DE PREMIS EXTRAORDINARIS DE FI D'ESTUDIS DE LA UNIVERSITAT POMPEU FABRA

“LA LECTURA EN EL TEMPS DE LA POSTVERITAT”, a càrrec de Sebastià Bennasar, llicenciat en Humanitats i màster en Història del Món per la UPF.

(Discurs amb dos finals dedicat a la memòria de Salvador Iborra, els assassins del qual continuen en llibertat mentre homes innocents són a la presó com a presos polítics)

Benvolguts col·legues, digníssimes autoritats acadèmiques. Avui és un dia de joia i a la vegada un repte, tornar a aquesta casa que sempre he considerat meva –tot i que jo pertanyo al campus de la Ciutadella- Una joia perquè ens uneix una circumstància festiva i a la vegada reivindicativa i un repte perquè passats ja alguns anys fora de les parets de la institució estic convençut que qualsevol des graduats presents a la sala podria fer millor que jo aquest discurs perquè veient el nivell d'excel·lència continuada d'aquesta casa, estic segur que la seva formació haurà estat encara millor que la meva.

És per això que, per igualar una mica la balança, he decidit recórrer a unes eines una mica antigues però certament consolidades per preparar aquesta intervenció: una ploma estilogràfica i una llibreta on el primer text te deu anys i el gruix correspon a l'any 2011.

Aquesta és la llibreta que feia servir per escriure els meus relats, els esbossos de les novel·les o fins i tot alguns apunts per a un assaig que algun dia faré sobre les relacions entre Portugal i Catalunya, l'any que vaig fer el Màster en Història del Món aquí, a la Pompeu. Aquell curs passava deu dies a Barcelona i deu dies a Lisboa gràcies a la generositat dels professors que entenien les meves circumstàncies i em van permetre poder continuar estudiant. Llavors passava molt de temps als aeroports i com que no tenia el cap prou clar com per escriure una novel·la, sí que em vaig dedicar intensivament a fer relats breus, aquells relats que presentem sovint els escriptors als premis municipals dels diferents ajuntaments i que marquen la difusa línia de la supervivència i que són, com deia Roberto Bolaño, com els bisonts que s'han de caçar quan hom només té una fletxa al buirac.

La ploma amb què escric també és molt especial. Me la varen regalar quan vaig guanyar el premi extraordinari final de carrera d'Humanitats de la promoció 2005-2009. Sempre di que les tres millors coses que vaig emportar-me de la Universitat són una dotzena d'amics de pedra picada amb els quals hem passat coses molt dures com la mort d'éssers estimats i experiències increïbles com el naixement dels nostres fills, aquesta ploma estilogràfica que us esmentava i una nova manera de llegir, molt més profunda i allunyada de la zona de confort.

I de seguida que em van convidar a compartir aquest moment amb vosaltres vaig pensar que escriuria el meu discurs a mà i en aquesta llibreta perquè no se m'ocorre millor manera d'acabar-la que reflexionant tots plegats sobre la lectura i la postveritat.

Deixau-me en aquesta ocasió tan assenyalada que farceixi el discurs d'anècdotes personals i situacions viscudes que potser facilitaràn poder arribar de cap al final a alguna mena de reflexió teòrica més profunda i universal.

Vaig començar a treballar a la redacció del *Diario Balears* el 1994. Tenia 18 anys acabats de fer i tres assignatures de COU suspeses: matemàtiques II, Francès, Llengua Castellana. Avui els puc dir que les matemàtiques me les varen regalar. El meu tutor, en veure que havia tret un quatre i que a l'examen anterior havia tret un zero va considerar que l'evolució havia estat espectacular. A la selectivitat em va faltar una centèsima per entrar a periodisme i volta a fer trons, em vaig quedar a la redacció durant onze anys i sóc periodista des d'aquell estiu de 1994. El 1996 el diari es va convertir en el primer rotatiu diari en català i alà hi vaig de tot: el primer contracte era d'aspirant a auxiliar de redacció i feia de secretària de redacció: arreglava i corregia articles d'opinió, feia l'agenda, la programació de la televisió –secció de màxima responsabilitat perquè els lectors trucaven si hi havia algun petit error- i l'horòscop entre moltes altres feines d'aquestes que mai no se signen. De fet, els horòscops que em vaig inventar durant una setmana es varen anar publicant ininterrompudament durant disset anys. Perquè veieu que la postveritat té múltiples formes.

Al diari, els veterans sempre deien: “No deixis mai que la veritat t'espatlli un bon titular” i “que el mort és mort i el resultat d'un partit de futbol és el que és, a partir d'aquí tot és interpretable”. I així vaig anar creixent en aquella altra casa que va ser la meua autèntica universitat de la vida. Vaig passar per la secció de societat –un dia, per exemple, em vaig passar cinc hores amb uns binocles davant la casa de Michael Douglas per si algú entrava a la cambra de bany- i per la d'esports. Vaig fer cultura, política municipal i crònica negra. Vaig ser crític literari des de 1999 fins al 2013 i vaig ser el cap de cultura del diari del 2002 al 2005. Però el moment en què més vaig divertir va ser el 1999, en què vaig fer durant una temporada llarga “Crònica Negra”.

A Mallorca en aquells temps les principals fonts d'informació eren els advocats de l'Audiència o dels jutjats, la policia local i els bombers i sobretot la Guàrdia Civil i la Policia Nacional. Aconseguir una bona font a la Guàrdia Civil costava temps i moltes convidades a cervesa, cafè o gintònics. Si no, marxaves d'allà amb el comunicat d'incidències i poca cosa més. A la Policia Nacional era molt més senzill: es feia una roda de premsa cada dia a les 12.15. Hi havia un redactor del *Diario 16* que arribava tard per sistema i un dia vam decidir fer-li una broma: inventar-nos una notícia: la del enano violador.

Li vam dir que la policia buscava un home molt baixet que havia comès com a mínim tres violacions. Aquell redactor va fer una molt bona peça. Falsa, és clar. Però els directors dels altres diaris la van creure i van pensar que era una exclusiva seva. Ens va caure una bona esbroncada. I què vàrem fer? Durant dos anys ens posàvem d'acord i quan no hi havia notícies de crònica negra, publicàvem notícies falses sobre el nan violador del tipus: “sense pistes sobre el nan violador”; “Intensa batuda per trobar el nan violador”; “Una dona, suposada nova víctima del nan violador”. Fins que des de la mateixa policia ens varen dir que hi havia tensió amb el tema i que havia arribat l'hora de capturar-lo. Així doncs, tots hem fabricat d'alguna manera la postveritat. Mirin si no un exemple: si tothom que afirma que va ser a París el maig del 1968 hi hagués anat Barcelona hauria quedat buida aquells dies. I no va ser el cas.

Tot i això, hem de tenir en compte que la postveritat no és un invent contemporani. De fet, les monarquies absolutes la practicaven i després les dictadures, amb un màxim exemple en Goebbels, el ministre de propaganda del règim nazi o en Stalin, que quan el photoshop encara no existia va trobar la manera d'esborrar els adversaris polítics caiguts en desgràcia de les fotografies oficials. A casa nostra, el franquisme no va estar exempt d'exemples de postveritat. Segons el règim, el concert multitudinari dels Beatles va ser un fracàs absolut o a l'Estat no hi havia criminalitat, mentre que cada dia es publicava *El Caso*, amb un nombre de lectors que envejaria molta premsa generalista coetània.

Es dona la circumstància que aquest acte de reconeixement als premis extraordinaris final de carrera arriba al bell mig de la campanya electora més surrealista dels darrers temps. Una campanya en què es veu que s'ha prohibit el color groc perquè fa referència als presos polítics; en què un partit polític, el PP, vol prohibir les estelades al carrer, en una deriva més de cap a feixisme estructural que l'impregna i en què s'està prohibint les expressions "president Puigdemont"; "conseller empresonat" o "presos polítics"; com si pel fet de prohibir el groc o de prohibir les expressions abans esmentades s'acabés el problema o pretenguessin que ens oblidéssim dels consellers a l'exili o els empresonats vicepresident Junqueras i conseller Forno, i sobretot, els líders cívics Jordi Sánchez i Jordi Cuixart. Aquest és el mal de la postveritat aplicat a la nostra realitat més immediata i quotidiana, sobretot perquè bona part dels programes electorals són de pur incompliment i un simple exercici de seducció de cap al votant carregat de mentides. Però deia Ciceró en el seu *Manual de campanya electoral* que l'important és fer les promeses, perquè una vegada assolit el poder la memòria de l'elector esdevé molt feble.

Us imagineu, per un moment, que tot això fos fals? Que els partits polítics haguessin de complir obligatòriament el programa electoral? Que aquestes fossin unes eleccions sense presos polítics?

Doncs ara mateix acabem d'arribar a la principal virtut que té la lectura: és la principal eina per potenciar la capacitat d'imaginació. Només la lectura ens obliga a fer un exercici abstracte d'imaginar. Per això la lectura és tan perillosa i la seva màxima expressió, la literatura, és pràcticament bandejada dels nostres centres d'ensenyament secundari i, per descomptat, de la universitat, en molts de casos pels mateixos que practiquen de forma assídua la postveritat.

La lectura és fonamental en la societat en què vivim, no sols per poder informar-nos de forma crítica davant de l'allau d'informació que rebem, sinó i també com a eina per imaginar un futur millor. Per això són tan preocupants algunes estadístiques que diuen que el 18% dels estudiants universitaris no llegeixen cap llibre a la seva vida, ni tan sols els de la carrera. És clar que com deia Winston Churchill, home tan citat i tan poc llegit com Josep Pla, hi ha mentides, mentides podrides i estadístiques. Prefereixo no indagar sobre què llegeixen els que sí que ho fan.

Per això em preocupa tant quan a la universitat hi arriben noies i nois que no han llegit mai, per exemple, *L'illa del tresor*, al meu entendre la millor novel·la d'aventures que mai s'ha escrit. Quan algú arriba a la universitat sense haver sentit la passió del vent inflant les veles de la Hispaniola o sense haver gaudit d'una nit estrellada a bord rumb a l'illa del tresor penso en

com aquesta capacitat d'imaginació no executada pot limitar l'adquisició de coneixement per part dels alumnes.

Mentre la preocupació per la lectura i la literatura gairebé no ocupen el temps dels nostres dirigents, sí que hem sentit alguns clams referents a un tema interessant com és el de la llengua. Sovint sentim alertes sobre el baix nivell d'anglès dels nostres alumnes. És curiós, perquè no he sentit mai a ningú que clami al cel pel pèssim nivell de català dels alumnes anglesos, que es veu que és molt inferior que el nostre d'anglès.

Deixant de banda la boutade, el que sí que és cert és que a la nostra universitat hi arriba una gran quantitat d'alumnes amb un nivell de català (i de castellà) que hauria de ser molt millorable. I no parlo dels famosos accents diacrítics que no sé perquè han hagut de tocar. Ai, si Pompeu Fabra, l'homenot que dóna nom a la nostra universitat aixecàs el cap i veiés algun examen de selectivitat...

La defensa de la nostra llengua i de totes les llengües en contra de l'imperialisme lingüístic és fonamental. I ho és en la mesura que cada vegada que s'extingeix una llengua s'acaba una manera de pensar, un sistema cognitiu, una manera de ser en el món i de relacionar-se amb el món. I aquest és el drama, perquè potser en aquell sistema mental hi havia la solució possible a algun dels mals del món.

Per això vénen tots els atacs a la nostra llengua i tots els intents d'imposició de l'anglès per sobre de les altres llengües que s'han de frenar i denunciar, i més des d'aquesta primera línia de front que és la universitat pública. O que hauria de ser. Això no vol dir tancar-se al món, sinó relacionar-s'hi sense cap mena de complex d'inferioritat i amb alumnes plenament competents en anglès, però i sobretot excelsos en el domini de la llengua pròpia del nostre país.

Aquest domini ple de la nostra llengua només es pot assolir amb una lectura efectiva, ferma i decisiva en la nostra llengua i en tots els seus registres. Ser lectors cada vegada més competents és el que ens converteix en ciutadans més formats, més lliures i capaços de combatre de forma efectiva la postveritat per construir un món millor en què sigui la veritat el que prevalgui.

Aquestes línies són les que he escrit amb una ploma estilogràfica i una llibreta, les armes pretecnològiques que tenim els escriptors, aquests ciutadans molests per al sistema perquè ens agrada qüestionar-nos les coses.

La lectura també és una eina fiable, senzilla en els seus rudiments, però que necessita d'un esforç: el de voler ser ciutadans i no una simple mercaderia comptable, el de voler ésser persones curioses i no simples humanoides que compleixen funcions. En definitiva, la lectura és allò que ens diferencia dels altres éssers de la creació. Seria una llàstima que hi volguéssim renunciar, perquè estaríem renunciant a la llibertat. Bon vespre a tots, enhorabona i que sigueu molt feliços, és a dir, molt lectors.

Aquest seria el primer final possible de la meva intervenció en el dia d'avui, però com ja havia anunciat en el títol, aquesta història té com a mínim dos finals.

Recordeu que fa ja algun temps us he explicat com ens vam inventar la història d'un nan violador? Doncs el 2010, e n concret el mes de juliol vint patrulles de la Guàrdia Civil de Mallorca i algunes desplaçades expressament des de la Península, varen detenir a Alejandro de Abarca, conegut amb el sobrenom de "El enano", al barranc de la Frontera. Havia matat una jove romanesa de 25 anys Ana Niculai i l'havia calcinada en un cotxe. Complia condemna per furt i per agressió sexual i mai no va tornar al centre de reinserció d'on havia escapat. Va matar la jove amb diverses injeccions d'heroïna i es va refugiar als aiguamolls de l'Albufera, on s'havia criat de petit i on havia treballat com a agent forestal, la qual cosa el va permetre burlar les forces de l'ordre durant més d'una setmana.

Quan aquest cas real es va donar a conèixer, inevitablement em va venir al cap el personatge que havíem creat uns quants periodistes per divertir-nos i burlar-nos d'un company. Qui ens havia de dir que la realitat ens atorgaria un monstre real que durant una setmana atemoriria tota una illa sobreocupada pel turisme estatal?

Cal anar amb compte amb la invenció de la realitat, però per si fos cert que els presagis es compleixen, deixeu-me que pensi avui en una universitat millor, on les humanitats tinguin un paper creixent i decisiu i que sigui extensiu a la societat que ens envolta, una societat on la cultura sigui la font que irradia el pensament econòmic i polític i no a la inversa, una universitat on el coneixement pel pur plaer del coneixement sigui el nostre leit motiv i on l'accés estigui garantit a tothom amb un sistema públic de beques que garanteixi realment l'ascensor social en el nou país que estem construint i unes taxes de matriculació no superiors en cap cas als mil euros per estudiant i any en les carreres i màsters de màxima demanda.

Deixau-me que ho imagini gràcies a la capacitat que m'ha atorgat la lectura perquè com més aviat millor s'acompleixi el somni.

Ara sí, per una universitat lectora, moltes felicitats i bones festes.

SEBASTIÀ BENNASAR

Barcelona, 12 de desembre del 2017